

URL: http://www.cogat.mod.gov.il/ar/Our_Activities/Pages/smartcard_for_adults.aspx (accessed 30.06.2019)

7. Area C and the Future of the Palestinian Economy. The World Bank. 2 October 2013. URL:<http://documents.worldbank.org/curated/en/137111468329419171/pdf/AUS29220REPLAC0EVISION0January02014.pdf>

8. Махмутова М.И. — Проблема израильского разделительного барьера в Палестинской национальной администрации // Международные отношения. – 2019. – № 3. – С. 51 - 65.

ӘОЖ 325.111

КОРЕЙЛЕРДІҢ ДЕПОРТАЦИЯЛАНУЫ МЕН ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАҢА ЖАҒДАЙЛАРҒА БЕЙІМДЕЛУІ

Шакен Нурзат Ринатқызы

nurzat.madenova@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Халықаралық қатынастар факультеті,
Шығыстану кафедрасының 2 курс магистранты,
Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекші – Абжаппарова Б.Ж.

Аннотация. Жұмыста корейлердің Қазақстан жеріне қоныс аударуының тарихи алғышарттары, көшу үдерісі мен салдары баяндалады. Соңғы жылдары бұл мәселе корей этникалық қауымдастығының экономика, мәдениет, әлеуметтік орта салаларындағы алатын орны мен атқаратын орнында кең етек жаюда. Мұндай жағдайларда этникалық қауымдастықтарды, диаспораларды зерттеу ерекше өзектілікке ие. Бұл жерде этникалық қауымдастықтардың қабылдаушы мемлекеттерге келуінің тарихи алғышарттарына және олардың доминант халықпен өзара байланысы, менталитеттің қалыптасуы, әр халықтың ұлттық құндылықтарын сақтауға деген қызығушылықтары арта түседі. Осымен байланысты, миграция үдерісінде адамдардың жат ұлттық ортаға бейімделуі мен сіңісіп кетуі үлкен мәселеге айналады. Зерттеу объектісі – Корей түбегінің шекарасынан тыс өмір сүріп жатқан корей этникасының негізгі халқынан бөлініп, Қазақстанға қоныс аударуы және жаңа жағдайларға бейімделуіне тарихи шолу жасау.

1937 жыл кеңес халқының тарихында барлық ұлттың миллиондаған адамдарына соққы берген жаппай терроризм және репрессия жылы болып қалды. Бұл жыл бұрынғы КСРО корейлерінің жылнамасындағы ең қайғылы кезең болды, оның мәні, бір сөзбен – депортация болып табылады. Қазіргі уақытқа дейін КСРО халықтарын депортациялау тақырыбы ғылыми тұрғыда және қоғамдық талқылау үшін жабық болды, ал кеңес зерттеушілеріне бұл тақырып басқа елдерге қатысты қарастырылды. Сонымен қатар, «депортация» ұғымына біржақты түсінік берілді: «(лат.: deportatio) – жер аудару, қылмыстық және әкімшілік жаза шарасы ретінде мемлекеттен шығару». Салыстырмалы түрде, Вебстердің американдық энциклопедиялық сөздігінде «депортация» мынаны білдіреді: 1. елден қалаусыз адамдарды шығару немесе қуып шығу, 2. үкіметтің арнайы қаулысымен (шетелдіктердің) елден кетуге мәжбүр етілуі; 3. шет елден келген қалаусыздарды елден шығару [1]. Германияның Мейер әмбебап лексикасында сәл өзгеше түсіндірме берілген: «эксплуатациялық режимдер қолданған кезде, әдетте, саяси қарсыластар мен режимге қарсылық білдіретін адамдарды жою үшін, адамдарды алыс аудандарға жаппай көшіру». Көптеген этникалық топтарды мәжбүрлеп көшіру КСРО-да тек бір ұлттық негізде жүргізілді, біздің ойымызша, «жер аудару» ұғымының семантикалық өрісінің нақты анықтамасы әлі тұжырымдалмаған және арнайы теориялық дамуды қажет етеді. Қиыр шығыс корейлері Кеңес Одағының депортациясына ұшыраған алғашқы халық болды, содан кейін ондаған өзге: немістер, күрдтер, қырым татарлары, поляктар, шешендер

және басқалар болды. Депортация тек корейлер үшін мәжбүрлі түрде қоныс аударудың шарасы емес еді, сондықтан 1930-1940 жылдардағы көптеген халықтардың жер аударылуының жалпы себептері қандай болды деген сұрақ туындайды. Құпия мұрағат құжаттарының талдауы көрсеткендей, Қиыр Шығыстағы кәрістердің қуғын-сүргіні және мәжбүрлі шығарылуы туралы мәселе сталиндік режиммен ұзақ уақыт – 20-жылдардың аяғы мен 30-жылдардың басында талқыланған. Кеңес өкіметі тұрғысынан кәрістерді жер аудару, «сенімсіздіктің» саяси сипаты сияқты, халықаралық, әскери мәселелер ретінде барлық мәселелерді шешті. Ашылған мұрағаттық құжаттарға сүйене отырып, 1937 жылғы 21 тамыздағы осы қатал жарлықтың «туған тарихы» туралы білуге болады. Преморье шекаралас облыстарынан корейлерді қоныстандыру әрекеті Хабаровск өлкесінің алыс аудандарында 1922 жылы жасалды (Курдартинский, Синдинский және басқа аудандар). 1927-1932 жылдары Бүкілодақтық Большевиктер Коммунистік партиясы Орталық Комитетінің Саяси бюросы оның «Корейлер туралы» мәселелерін үш рет құпия кездесулерде талқылады, әр кезде халықаралық құқықтың ережелеріне және Кеңес Конституциясының баптарына тікелей қайшы келетін шешімдер қабылдады [2]. Сөйтіп, Бүкілодақтық коммунистік партияның Орталық Комитеті мен Совет үкіметінің корейлерді жер аудару туралы шешімі КСРО Халық Комиссарлар Кеңесі мен Бүкілодақтық большевиктік коммунистік партиясының орталық комитетінің 1937 жылғы 21 тамыздағы «Қиыр Шығыс аймағының шекаралас аудандарындағы корейлерді көшіру туралы» бірлескен қаулысында В. Молотов пен И. Сталин қол қойып, өзінің қисынды дамуын тапты. Бұл қарардың кіріспесінде корейлерді жер аудару «Қиыр Шығыс аймағына жапон тыңшылықтарының енуіне жол бермеу үшін» жоспарланған деп анықталды [3].

1937 жылы 28 қыркүйекте КСРО Халық Комиссарлар Кеңесі В. Молотов пен Н. Петруничев қол қойған «Корейлерді Қиыр Шығыстың аумағынан шығарып тастау туралы» оның ішінде Қиыр Шығыстың барлық территориясынан, оның ішінде шекарадан тыс, терең орналасқан аудандардан және көрші аудандардан корейлерді толығымен депортациялау туралы №1647-3776 қосымша қаулы қабылданды. Үкіметтің осы шешімі негізінде Ресейдің орталық қалаларында тұратын немесе оқыған кәрістер жедел анықталды, қамауға алынды және жер аударылды. Олар нацистік Германияға, фашистік Италияға және т.б. тыңшылық жасады деген күдікке ие болуы мүмкін болды. Корей коммунистерінде репрессия басталды. Сол уақыттың өзінде 1935 жылы 2500-ден астам адам жазықсыз жазаланды: көрнекті партия, мемлекет, экономикалық қайраткерлер, ғылым, әдебиет, білім, журналистика және т.б. барлығы, ұлттық мектептер, колледждер, техникалық мектептер, Қиыр Шығыс Корея педагогикалық институты, корей газеттерінің редакциясы және т.б. жабылды [4].

Жер аударудың себептері туралы сұраққа жауапты көптеген тарихшылар іздеді: профессор Н.Ф. Бугай департаменттерге тиесілі құжаттарды зерттеу негізінде депортация процестерін жүргізген кім екенін іздеп, осы себептерді бес топқа жіктеді. Корейлер екінші қатарға қосылды, өйткені олар кеңестік корейлерді Қиыр Шығыстан шығарудың нақты себептерінің арасында алдын-алу деп аталатын негізде қоныс аударуға мәжбүр болды, сыртқы саясат факторы үлкен рөл атқарды. Сталин және Кеңес басшылығы өздерінің әлемдік соғысқа дайын емес екенін түсініп, Батыста Германияға және Шығыстағы Жапонияға кез келген жеңілдіктермен жақындауға тырысты және М.Н. Пактың көзқарасы бойынша жапонға қарсы корейлердің толықтай Қиыр Шығыс аймағынан жер аударылуы мүмкін болды [5].

Осылайша, корейлерді жер аударудың және этникалық қоғамдастықтың барлық арнайы қоныс аудару себептерін КСРО-да 1920-жылдардың аяғында қалыптасқан тоталитарлық режимнің мәнінен іздеу керек. Ол 1930-1940 жылдары толық көрініс тапты. Партия басшылығы бастаған ең әділетті және демократиялық мемлекеттің жаңа нысанын жариялаған Кеңес өкіметі іс жүзінде бюрократиялық үкіметтің үстемдігінің құралы болды. Осыған байланысты «Ақ кітаптың» хаттамалық шежіресі «... әр корей отбасының мұрағаттарында: ауру мен аштықтан қалай өлгеніміз, бізді қорлау мен құқықтың

жоқтығынан қалай зардап шеккеніміз, сатқындардың кесірінен қалай өмір сүргендігі және халық жауы деп құқықтары тапталып, масқара болғандары...» бүгінде әр корейдің жадында.

Кеңестік тоталитаризм саясатын ұлттық мәселе бойынша мұндай бағалауды көптеген Ресей гуманитарлық ғалымдары қолдайды. Профессор П.Ф. Бугай сталинизмнің қоныс аудару стратегиясын корей халқына қатысты бағалай отырып, бұл саясат мәні бойынша корей халқының жоспарланған геноциді деп жазды. Ол тыңшылық, сенімсіздік және т.б. туралы әртүрлі қисынсыз ойдан шығарылған. Конституцияға қарсы пікір корей этникалық қауымдастығының құқықтарын қоса алғанда, халықтардың құқығы кез келген қоғамның даму принциптерінің бірі – қоғамның шоғырлануы бұзылды. Мұрағат құжаттарында революциялық-азаттық күрестің ауыр сынақтарынан өткен корей халқы қуғын-сүргіннің пассивті құрбаны болмағаны көрсетілген. Олардың ішіндегі ең батыл және адал азаматтары озбырлық пен заңсыздықты ашық айыптады [4].

Көптеген адамдардың стихиялық алғы сөздері негізінен ақталды, бірақ олар басты нәрсені – жаңа қайғылы кезең, олардың табиғи этноэкологиялық ортасының деструктивті бұзылуымен, олардың дәстүрлі мәдениеті негіздерінің тозуымен және мәжбүрлі ассимиляциямен байланысты өмірдің басталғанын түсінбеді. С.У. Алиевамен келісуге болады, «жер аударылған халықтарға КСРО картасынан жойылып кету жазылды» деп жазған. Олар кеңес халықтарының тізімінен жойылып қана қоймай, оларды кез келген жерде атауға тыйым салынды. Ол физикалық және моральдық тіршілік ету жағдайларын жасады, олар бұл халықтардың жойылуына әкелуі мүмкін екені сөзсіз және жоспарланған. Олар жүйелі, тұрақты острацизмге бет бұрды.

Көптеген халықтар ежелден бері өмір сүрген елден қуылды. Тарихи тұрғылықты жерді ұстану қағидасы бұзылды, тамырлар, ғасырлар бойы қалыптасқан ұлтаралық қатынастар бұзылды, өмір салты бұзылды, салт-дәстүрлер мен қалыптасқан тұрмыс жойылды. Бейтаныс адамдарға көшіп келу қолайсыз болды, көбінесе аймақтың климаты, табиғаты, тамағы, өмір салты тұрғысынан кедергілер болды, адамдар физикалық тұрғыдан өлмеген болса да, моральдық тұрғыдан жойылды. Олар жерден алыстап, немқұрайлылықтың ауруына шалдығып, адамгершілік қағидаларын жоғалтты, олар да «дала» психологиясына ене бастады [5].

Бұл деструктивті процестер ұлттық нигилизм вирусын шеше алмады. Ұлттық өмірдің барлық құндылықтары, «халықаралық» құндылықтарға сәйкес келмеді. Бұл ортағасырлық инквизия кезеңін еске түсіретін парадокстарға кездейсоқтық емес: Корей педагогикалық институтының ғажайып түрде сақталған және бірегей кітапханасы Қызыл-Орда қаласына көшірілді, содан кейін Сырдария суларына «пайдасыздық» үшін батырып жіберді. Корей кітаптары мен қолжазбаларында, әсіресе классикалық кітаптарда, депортация құрбандарында өзіндік сананы улайтын «ұлтшыл улану» болды.

КСРО корей халқы тарихында 1937 жылы этникалық қауымдастықтың дамуында тағы бір тарихи бөлім ашады. Осылайша, корейлер алғашқы азаптанушылар болды және Орталық Азия мен Қазақстанның көпұлтты халқының ең соңғы этникалық құрамдас бөлігі болды. Орталық Азияға корей мигранттарының саны туралы сандық мәліметтер бір-біріне қайшы келеді. «Ақ кітапты» құрастырушылар 171 927 адам десе, сол уақытта Н. Ф. Бугай шамамен 173 мың адам болды дейді.

Кеңестік жер аудару тарихындағы ең өзекті мәселелердің бірі Қиыр Шығыстан Орталық Азияға көшірілген корейлердегі адам шығыны шешілмеген болып қала бермек. Оңтүстік корейлік ғалым Ко Сон Мудың пікірінше, 1936 жылға дейін Ресейдегі корей халқының жалпы саны, оның ішінде уақытша көшіп келушілер 205 мың адамға жетті, ал Қазақстан мен Өзбекстанға қоныс аударған корейлер саны 180 мың шамасында болды. 25 мың адамның қысқаруын келесі факторлармен түсіндіруге болады: жер аудару, корейлердің Кореяға жаппай қайта көшуі, сондай-ақ, ішінара Маньчжурияға кеткендер, ұзақ, қатыгез жағдайлардағы депортацияланғандардың өлімі, Ресейдің басқа аймақтарына көшіруі, содан кейін 1937 жылдан кейін мәжбүрлі түрде Орталық Азияға жіберілді [6].

Қазақстандағы этносаияси жағдай. Корейлерді қоныстандыру туралы партия-үкіметтің 1937 жылғы 21 тамыздағы қаулысы «Қазақ КСР Халық Комиссарлар Кеңесіне жедел аудандар мен елді мекендерді анықтап, жаңа жерлерде экономикалық дамуды қамтамасыз ету, оларға қажетті көмек көрсетуді қамтамасыз ететін шараларды белгілеуге» міндеттеді. Қиыр Шығыс аймағынан келген алғашқы эшелондар қыркүйек айының соңында Қазақстанға келе бастады, ол кезде олар мұнша көп адамды қабылдауға және ұйымдастыруға дайын емес еді. Депортация кезінде қабылдауға және орналастыруға болатын кәріс үй шаруашылықтарының саны бастапқы көрсетілген көрсеткішпен салыстырғанда 30-40%-ға өсті. Басқыншылық және сандық таралу аймақтары, аудандары мен облыстары өзгерді, оларды орналастыруда қосымша қиындықтарды иммигранттар тудырды [6].

Қазақстан Компартиясы Орталық Комитеті мен Қазақстан Халық Комиссарлар Кеңесінің құпия құжаттарының зерттелуі республиканың жоғарғы басшылығына алдын-ала талқылаусыз қабылданған ауқымды операция туралы хабардар болғандығын көрсетеді. 23 тамызда Қазақстан КП (б) Орталық Комитеті шешім қабылдады, Қазақстан Халық Комиссарлар Кеңесінің төрағасы У. Исаев басқаратын корей иммигранттарын қабылдау және орналастыру үшін арнайы комиссия құрылды. 1937 жылы желтоқсанда Қазақ КСР-де 20 мыңнан астам корей фермалары құрылды. Жалпы иммигранттардың жартысы Қазақстанның оңтүстігіне орналастырылды. Кейінірек экономикалық құрылым үшін, иммигранттарды қоныстандыру үшін тиімдірек жерлер табу туралы шешім қабылданды. Кеңестік корейлердің Қазақстанға және Орта Азияға депортациялануы бұрынғы одақ республикаларындағы халық санына айтарлықтай әсер етті.

Қазақстандағы корейлер тәуелсіз этникалық халық болды. Дерек көздеріне сүйенсек, олардың құрамына 20 170 отбасы – 95 256 адам кірді. Өсімнің себебі түсінікті болды. Корейлердің Камчатка аймағынан, Қиыр Шығыстағы басқа жерлерден қосымша келуіне байланысты корей ұлты азаматтарының саны көбейуі мүмкін, олар Қиыр Шығыста жүргізген «тазартулар» кезінде, Қызыл Армиядан демобилизацияға байланысты жоғары оқу орындарынан және т.б. шығарылғандар. 1940-1950 жылдары кеңестік корейлерді жойып жіберді, олардың тұрғылықты жерінің ықшамдылығы, ұлттық мектептердің жабылуы, педагогикалық институт жабылды, бұдан әрі ана тілінен айрылды. Сонымен қатар, Ф. А. Сим, бұл жағдайдың «Аумақтық шектеу мен тұруды жасырын алып тастағаннан кейін корей көші-қон процесі бұрынғы Кеңес Одағында күшейе түсті, корейдің ішкі әлемі айтарлықтай өзгерді, мәдени дамуына кедергі болды және корейлердің психологиясы өзгеруімен ұшыға түскенін» айтты [7].

Әрине, Орталық Азия республикаларындағы және Қазақстандағы корейлердің саны туралы ақпараттың нақтылығына, әсіресе 1960-1970 жж., оларды ірі халықтардың ассимиляциясы әсер етуі мүмкін.

Деректер ана тілінде сөйлейтін корейлердің санын азайту процесі жүріп жатқандығын көрсетеді. Бұл үрдіс Ресейде, Қазақстанда және Өзбекстанда тұратын барлық корейлерге тән.

1940-1950 жылдары корейлердің Қазақстанға қоныс аударуынан кейін, барлық мектептерде, педагогикалық колледждерде және Қызыл-Орда педагогикалық институтында сабақ беру корей тілінен орыс тіліне аударылды.

Әлеуметтік ғылымдардың, атап айтқанда КСРО-дағы корей этникалық тобының мәселелерін зерттеуге деген көзқарастар да айтарлықтай өзгерді. Ф. А. Симнің айтуынша, бұл «30-жылдардың аяғынан 80-жылдардың ортасына дейін кеңестік корейлерге арналған маңызды ғылыми еңбектер (Ресей, Өзбекстан, Қазақстан) болған жоқ. Қарастырылып отырған кезеңде Ким Сын Хваның «Кеңес корейлерінің тарихына эссе» (1965), «Қиыр Шығыстың кеңестік билігі үшін күрестегі корей-интернационалистер» (1979), сонымен қатар Р. Ш. Жарылгасинова, Ю.В. Ионова, С.Д. Хан және т.б. ғылыми зерттеулері пайда болды [8].

Әрине, жағдай «халық лидері» И. Сталин қайтыс болғаннан кейін күрт өзгерді (1953). Тұтастай алғанда ел халық шаруашылығын ұйымдастыруда түбегейлі өзгерістерге ұшырады.

Бұл оқиғалар қазақстандық корейлердің өміріне қалай әсер етті? Бұған корейлердің өмірінен алынған мысалдар айқын дәлел. «... 1953 жылдан кейін біз КСРО-ның кез-келген республикасында оқып, тұрып, жұмыс жасай алдық» деп жазады С. П. Югай. Мен әртүрлі жұмыстар мен лауазымдарда, жобалау институттары мен құрылыс ұйымдарында, Министрліктің аппаратында жұмыс істедім, ауылшаруашылық және совхоздар, азық-түлік өнеркәсібі министрлігі, балық шаруашылығы және бау-бақша шаруашылығы Министрлігінің күрделі құрылыс бөлімдерінде жұмыс істедім... Менің уақытымда корейлердің арасынан орталық аппаратта жұмыс істегендер болды: Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінде 3 адам, министр ретінде 1 адам, министрлер орынбасарында – 2 адам, бөлім және штаб жетекшілері – 5 адам болды.

Қазақстан, Өзбекстан және басқа да аймақтардың корей колхоздарында жалақының әділетсіз жүйесі орын алды. Бұның наразылық тудырмауы мүмкін емес еді. 1960-1970 жылдары корейлер өздерінің жоғары тиімді ауылшаруашылықтарын құрды. Осыған байланысты Югай: «Ол кезде корейлік бригадалар жеке материалдық қызығушылыққа негізделген шағын жалдау топтарының колхоз-совхоздарына қарағанда артықшылығын көрсетті» дейді [9].

Осылайша, Қазақстанда, әсіресе колхоздарда, колхоз құрылысында, корейлердің ықшам тұратын аймақтарында айтарлықтай өзгерістер болды. 60-шы жылдар ішінде Қазақстандағы жекешелендіру 800-ге жуық совхозды қайта құрды. Бұл мемлекеттік типтегі фермалар Қазақстанда 22 мың корей шаруа қожалықтарының негізінде құрылды.

Кеңестік корейлерді республикада жұмыспен қамту ауқымы біртіндеп кеңейе түсті. Олар сонымен бірге, Қазақстан халық шаруашылығының басқа да салаларында жұмыс жасады.

Экономиканың, ғылымның, білімнің, мәдениеттің және спорттың дамуына қосқан зор үлесі үшін Корей ұлтының 67 азаматы Социалистік Еңбек Ері жоғары атағына, 156 – Өнеркәсіп, Ауыл шаруашылығы, Құрылыс, Сәулет, Сауда, Халық шаруашылығы, Денсаулық сақтау, Мәдениет, Қаржы салаларының еңбек сіңірген қайраткерлері атағына ие болды. Қырықтан астам корейге ғылым докторы және профессор атағы берілді. Тұтастай алғанда, «Қазақстандағы советтік корейлер» энциклопедиялық анықтамалығына сәйкес (Алматы, 1992), 360 корейліктер Кеңес үкіметінің құрметті атағы мен басқа марапаттарына ие болды [10].

1960-1980 жылдардың бірінші жартысында Қазақстанда тұратын көптеген корейлердің есімдері тек өз елдерінде ғана емес, сонымен қатар шет елдерде де танымал боды. Сонымен, Солтүстік Қазақстан облысында корейлердің саны халықтың жалпы санының 0,05%-дан аз бөлігін алса да, жалпыға бірдей танылды: шығыстанушы ғалым, тарих ғылымдарының докторы, КСРО Ғылым академиясының корреспондент-мүшесі, КСРО Мемлекеттік сыйлығының лауреаты, Рицумейсан университетінің құрметті докторы (Киото, Жапония) Ким Георгий Федорович; комбайншы, колхоз жетекшісі, үш рет жұмысындағы жоғары нәтиже үшін Ленин орденін алған Ким Михаил (Жалпақ Бишкөл ауданының ауылы); Қалалық Петропавл бөлімінің бастығы Хан Иван, Қазақ КСР-нің еңбек сіңірген мұғалімі; қойма меңгерушісі, Еңбек Қызыл Ту орденімен марапатталған А. И. Ин және басқалар.

1991 жылы Алматыда Корея Республикасының Корей білім беру орталығы құрылды, соның арқасында барлық мұғалімдердің жұмысы күшейтіліп, білім беру желісі құрылды. Қазақстандағы корейлердің өміріне елеулі үлесті Қазақстан корейлерінің қауымдастығы (АКС) қосып отыр, жыл соңында кезектен тыс конгресі өтіп отырады.

Ресей корейлері этникалық топ ретінде өмір сүре алды, тіпті олардың ұлттық мәдениеті мен ұлттық ерекшелігінің негізін сақтап қалды [10].

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Мен Д.В. Корея и корейская диаспора Казахстана: политический аспект. – Алматы: Ғылым, 2008. – 310–317 б.
2. Хан В.С., Квон Л.А., Пан А.В. "Ассоциация Корейцев Казахстана", Алматы: ДайкПресс, 2000. – 183–209 б.
3. Корейская диаспора как связующий мост между двумя странами (Казахстана и Кореи) "<http://el.kz/m/articles/view>":/- 8-10 б.
4. Пак М. Н. О причинах насильственной депортации советских корейцев Дальнего Востока в Центральную Азию. М, Аتما-Ата, 1992, 12 декабря. – 98-101 б.
5. Пак А.Д. Демографическая характеристика корейцев Казахстана. – Алматы, 2002. – 10 б.
6. Ким Г.Н. Социально-культурное развитие корейцев Казахстана. Научно-аналитический обзор. Алма-Ата, 1989, 10-11 б.
7. Ким Г.Н. Корейцы Казахстана и Средней Азии в зарубежных исследованиях. Реферативный сборник. Выпуск 32, Алма-Ата, 1990, 12-37 б.
8. Ким Г.Н. Казахстан — Южная Корея: по пути стратегического партнерства: монография. — В двух книгах. Книга 2. Сборник документов. — Алматы: Казахстанский институт стратегических исследований при Президенте РК, 2012. – 432 б.
9. Ким Г.Н. Корё Сарам - Записки о корейцах, 2017. – 165 б.
10. Ким Г.Н. Хронология истории корейцев казахстана. – Алматы: Print Express. Издательство и полиграфия, 2017. – 118 б.

ӘОЖ 396.11

АРАБ ЕЛДЕРІНДЕГІ ФЕМИНИЗМНІҢ БАСТАЛУЫ, ТАРАЛУЫ

Шөптібай Ая Абылайқызы

aiya.shoptibay99@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Халықаралық қатынастар факультеті,
Шығыстану кафедрасының 4 курс студенті,
Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекші – Құрманғали Г.Қ.

Аннотация: Мақалада араб елдерінде феминизм қозғалыстарының басталуымен таралуы талқыланады. Мұсылман әйелдерінің феминизмге көзқарасы және феминизмнің тараған түрлері, күресте қолданған әдістері көрсетілді. Қазіргі заманның талабына сай интернеттің феминизмге көрсеткен ықпалы және араб елдерінің демократияға көшудегі әйелдердің рөліне анализ жасалады.

Араб елдеріндегі «феминизм» түсінігі Еуропа елдеріндегі феминизм құбылыстарынан әр түрлі. Феминизм сөзі араб тілінде «ниса» сөзінен алынған. Бұл аймаққа «феминизм» терминінің орнына «әйел эмансипация» термині көбірек келеді. Араб тілінде «босату» деген мағынада «эмансипация» «тахрир» сөзімен қолданылады. Екінші синоним сөзі «суфур» «орамалды шешу» деп аударылады.

Таяу Шығыстағы ерте феминизмнің пайда болуы мен даму тарихы Еуропа елдеріндегі тарихи процесстермен салыстырғанда пассивті дамыса да, кем түспейді. Жаһандану процестері, әлемдегі исламдық ағымдардың жандануы және исламдық рефлексия құбылыстары көпшіліктің назарын ислам феминизмі құбылысына аудартты.

Ислам феминизмнің теориялық базасы академиялық ғылым ретінде 1990 жылдың ортасында қалыптаса бастады. Бұл ғылымды зерттеуде феминизмнің тәсілдері мен стратегияларының алуантекті болуымен, ғалымдар мен зерттеушілер араб әлеміндегі феминизмді біртекті емес екеніне келіседі, бірақ ішіндегі ағымдар жайлы бір сөзге келе алмады. Кейбіреулері либералды, радикалды және консервативті түрлерін анықтаса,